

Vint i cinc anys d'eleccions democràtiques al Poble nou

De la negra nit a la claror

«Españoles, Franco ha muerto»

La mort del general Franco, el 20 de novembre de 1975, va significar la desaparició de la darrera dictadura en un país de l'Europa occidental. Amb l'arribada al poder de Joan Carles de Borbó s'obre un període de transformacions polítiques que van conduir a l'establiment d'un règim democràtic basat en els principis de l'estat de dret.

Pel que fa a Catalunya, l'arribada de la democràcia va representar la recuperació de l'autogovern i la plena consolidació d'un procés de normalització de la cultura i la llengua catalanes. Durant aquests vint-i-cinc anys, la societat catalana s'ha vist convocada en diferents ocasions a les urnes. En total, han estat vint-i-vuit consultes electorals, que es distribueixen d'aquesta manera:

- Vuit eleccions generals: elecció de diputats i senadors a les Corts de Madrid, els anys 1977, 1979, 1982, 1985, 1989, 1993, 1996 i 2000.

- Sis eleccions al Parlament de Catalunya, conegudes com eleccions autonòmiques: 1980, 1984, 1988, 1992, 1995 i 1999.

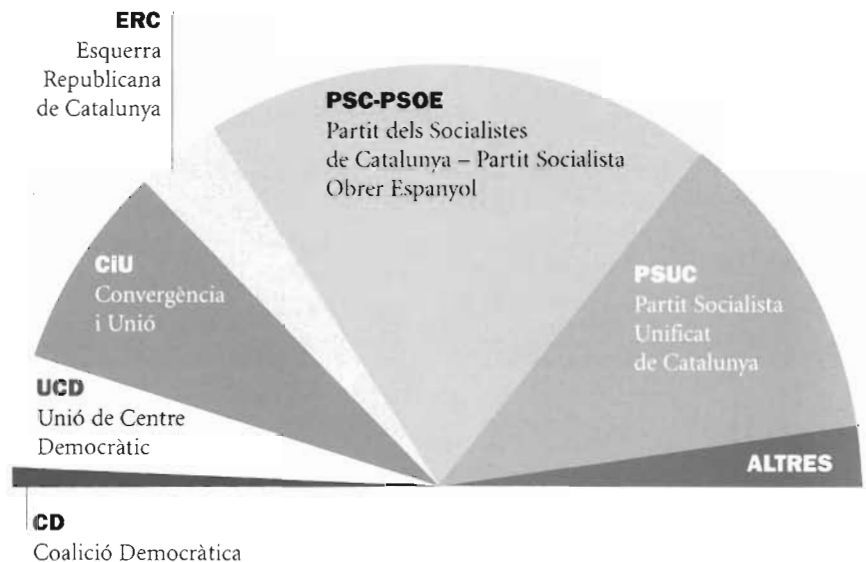
- Sis eleccions municipals els anys 1979, 1983, 1987, 1991, 1995 i 1999.

- I finalment, com a conseqüència de l'adhesió de l'Estat espanyol a la Unió Europea, quatre eleccions europees, els anys 1987, 1989, 1994 i 1999.

- A més cal afegir els quatre referèndums; el de la Reforma Política, el de la Constitució, el de l'Estatut d'Autonomia i el de l'entrada a l'OTAN.

Diverses fites històriques van anar marcant la Catalunya predemocràtica, com ara la creació del Consell de For-

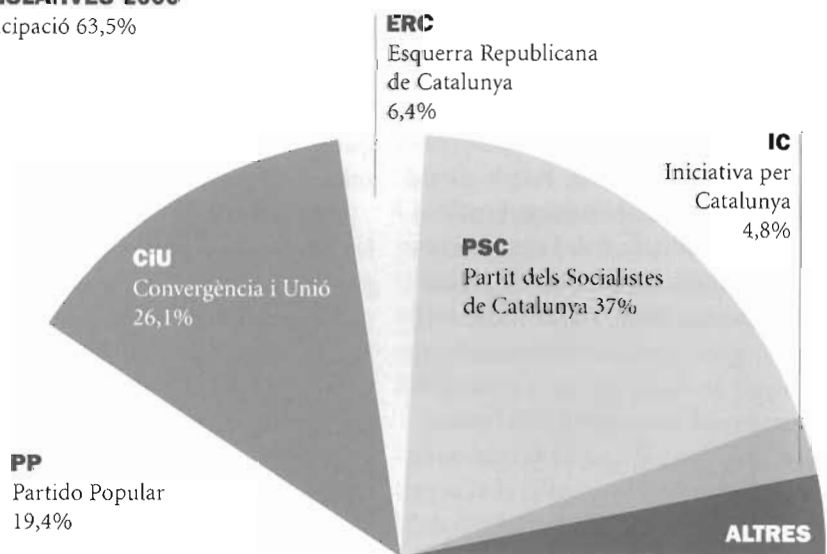
MUNICIPALS 1979

Els resultats electorals de les eleccions municipals de 1979 reflecteixen el domini abassegador de l'esquerra al Poble nou.

LEGISLATIVES 2000

Participació 63,5%

Les eleccions legislatives de l'any 2000 mostren el desgast del PSC, el constant augment del Partit Popular i l'estancament de CiU, ERC i IC.

El local del PSUC al carrer Pere IV, el desembre de 1979.
(FOTO JULI AZCUNCE)

ces Polítics; els primers mítings dels partits polítics, que encara eren il·legals; l'aparició de *l'Avui*, el primer diari en català; la celebració de l'Onze de Setembre a Sant Boi de Llobregat, etc. Cal recordar que aquest procés polític, l'anomenada Transició, també va estar marcada per l'actuació dels grups terroristes tant de dretes—cal recordar la matança d'Atocha—com d'esquerres —les actuacions d'ETA i del GRAPO. Malgrat tot, el desembre de 1976 es votava en un referèndum la possibilitat de tirar endavant la tan esperada reforma política: la victòria del sí—tot i l'alta absència a Catalunya, el 26 %— va fer

que tots els partits abandonessin el que s'anomenava ruptura per acceptar la via que proposava el govern espanyol: la reforma.

El període 1977-1980: un barri d'esquerres

El 15 de juny de 1977 es produïen les primeres eleccions democràtiques. L'objectiu era formar una cambra assembleària que pogués donar a l'Estat una Constitució que enterrés definitivament el franquisme. La campanya electoral fou intensa. Els mítings i les concentracions foren extraordinàries. A la ciutat de Barcelona els comunis-

tes arribaren a aplegar més de 100.000 persones en un sol míting, però el rècord fou per als socialistes, que en reuniren gairebé 200.000 a la Monumental. L'estrena de noves llibertats es palpava en l'ambient. Només cal dir que les eleccions del juny de 1977 van registrar l'índex més alt de participació, el 80,7 %.

La victòria de les esquerres al Poblenou, com a Barcelona, fou inapel·lable. Els socialistes, agrupats en la coalició PSC-PSOE, van obtenir el 34 % dels vots; més enrere, els comunistes, sota la bandera del mític PSUC, el partit antifranquista per antonomàsia, van obtenir un significatiu 20 %.

Carnet d'un militant de l'agrupació socialista de Sant Martí l'any 1980. (AHPN)

Per la seva banda, Esquerra Republicana de Catalunya, que en aquells moments encara era un partit il·legal, es va presentar amb el nom d'Esquerra Catalana, juntament amb el Partit del Treball, i només va obtenir un modest 8 %. És a dir, entre les forces d'esquerra sumaven gairebé dos terços dels vots emesos al Poble nou.

Molt lluny quedaven les forces del que aleshores era el centre, la Unió de Centre Democràtic, el partit creat de qui aleshores era el president del govern, Adolfo Suárez, que només va poder esgarrapar el 14,9 %. En quart lloc quedava una coalició de centreesquerra, el Pacte Democràtic per Catalunya, que agrupava Convergència Democràtica de Catalunya i una branca dels socialistes, el PSC – Reagrupament. La dreta franquista va quedar absolutament marginalitzada amb un ridícul 1,3 % dels vots emesos. Aquest quadre, amb petites variacions, era el mateix que es repetia tant al districte de Sant Martí i a la ciutat de Barcelona. Un cop aprovada la constitució, el desembre del 1978, es tornaren a convocar noves eleccions per poder esco-

llir una cambra legislativa que regulés de manera normal el marc polític de la societat.

El març de 1979 es tornava a votar i es van reproduir, amb poques diferències, els resultats de dos anys abans. Els socialistes tornaren a guanyar amb una majoria còmoda al Poble nou, mentre que els comunistes es mantenien en una segona plaça i, força més lluny, quedaven les forces de dreta –Alianza Popular–, el centredreta –UCD– i el centre –amb la coalició Convergència i Unió. No obstant això, va baixar de manera considerable la participació, que només arribà al 66 % de l'electorat.

L'embranchida de l'esquerra es va allargar fins a les eleccions municipals de l'abril de 1979. Van ser unes eleccions marcades per una alta abstenció –gairebé el 44 %–, fruit del cansament de les successives convocatòries electorals, però també a causa dels efectes de la crisi econòmica. Els socialistes tornaren a guanyar per àmplia majoria, amb el 39 %. Darrere seu seguia el PSUC, que va obtenir un millor resultat, el 23 % de l'electorat. Com en les anteriors convocatòries, més enrere quedaven Esquerra Republicana –ara ja legalitzada– amb el 6 %, els centristes d'UCD amb el 9 % i Convergència i Unió amb el 14 %. La dreta franquista tornava a obtenir uns resultats minsos: només l'1,2 % dels vots.

Tot i que semblaven una còpia de les eleccions anteriors, els resultats en alguns aspectes eren un xic enganyosos. La crisi i la desaparició posterior d'UCD va ser aprofitada tant per la dreta, ara batejada com Coalició Democràtica, com pels nacionalistes de

Convergència i Unió. Així mateix, els bons resultats del PSUC no amagaven la profunda crisi interna que en aquells moments s'estava covant i que va esclatar amb força dos anys després, amb el trencament del partit.

En general, el període 1977-1979 es caracteritza per un fort predomini de les esquerres al Poble nou, com també a la resta del districte X (Besòs, Maresme, Clot i Verneda) i al districte IX (Nou Barris, Congrés, Sagrera), mentre que altres districtes votaven el centre i la dreta (Les Corts, Pedralbes, Sarrià i l'Eixample) i, en altres zones de la ciutat com ara Sants i Gràcia, els resultats eren més indefinits.

El segon canvi polític: 1980-1999, els anys de Felipe, Pujol i Maragall

Les primeres eleccions al Parlament de Catalunya van significar la recuperació de l'autogovern però també la fi del miratge d'una Catalunya baluard de les esquerres en el conjunt d'Espanya, que havia sorgit de les eleccions generals i municipals del bienni 1977-1979. I no va trencar menys l'estereotip, heretat del record republicà i les lluites contra el règim, del Poble nou com una barriada obrera. La victòria electoral de Jordi Pujol no es produeix encara al barri (el PSC passa del 39,6 % de les locals de l'any anterior al 26,3 %, però CiU tan sols arriba al 23,2 %), però sí que es consolida un model de comportament electoral que ha trigat gairebé dues dècades a caducar. Poble nou, amb un lleuger caient cap a l'esquerra, es converteix en una «Catalunya en miniatura», un reflex del comportament electoral del conjunt

Hi han murs estratègics que, per la seva visibilitat, són aprofitats per a campanyes diverses. (AHPN)

del país, en paral·lel a altres barris de Barcelona com els nuclis antics de Gràcia, Sants, Clot o Sant Andreu, que es caracteritzen per una composició social interclassista, una presència lleugerament majoritària de població catalanoparlant, un cert teixit associatiu i una immigració més integrada. Fins a les autonòmiques de l'any 1999, els socialistes guanyen sistemàticament les eleccions municipals, les generals i les europees, i CiU, les autonòmiques. Sigui pel fenomen del vot dual (part de l'electorat socialista i popular canvia el seu vot i confia en els nacionalistes per als «afers de casa») o pel més probable (segons Isidre Molelles) de l'abstenció diferencial, provocat pel fet que gran part del vot immigrant no se sent representat en les institucions autonòmiques i, amb la seva participació o quedant-se a casa, dona o treu la victòria electoral al PSC.

Amb l'excepció de les autonòmiques del 1980, a totes i cadascuna de la resta de cites electorals, la força més votada a Catalunya també ho és al Poblenou. I sistemàticament són les mateixes. I això no és una afirmació que caigui pel seu propi pes: el comportament electoral varia força dins del territori. A barris molt més «monocolors» es donen resultats molt més polaritzats: a les autonòmiques del 1999, en què Maragall va obtenir el 37,8 % dels vots a Catalunya, a Pedralbes només va recollir el 16,5 % i a la Trinitat Vella, el 67 %. I a les generals del 1996, les de la victòria del PP, el 17,9 % de vots del PP a Catalunya, el 22,6 % a Barcelona i el 16 % a Poblenou contrasten amb el 45,4 % de Pedralbes.

Els enquestadors ja saben per on han de passar per encertar-la.

Els socialistes: una hegemonia gairebé invulnerable

Unes quantes xifres: de les vint-i-quatre vegades que Poblenou ha anat a votar des de la recuperació de la democràcia, la força més votada han estat els socialistes en vint ocasions, i Convergència i Unió en quatre. Només dos candidats han obtingut més del 50% dels vots emesos: Pasqual Maragall (dues vegades, a les municipals preolímpiques dels anys 1987 i 1991) i Joan Clos (una, a les municipals de 1999). En vots absoluts, però, mai ningú no ha recollit tants vots al Poblenou com els socialistes a les eleccions del «canvi» l'any 1982, amb Felipe González com a candidat al govern i Narcís Serra com a cap de llista per Barcelona -17.786 vots-, superant els millors resultats en vots absoluts de Maragall (17.756 vots

El candidat socialista a l'alcaldia de Barcelona l'any 1979, Narcís Serra, fa campanya a les barraques del Transcendentiri. (AHPN)

l'any 1983), Clos (11.656 l'any 1999) i Pujol (10.775 l'any 1986). En vint-i-cinc anys, el PSC ha sumat més de 10.000 vots de poblenovins tretze vegades i CiU, dues.

Però, a diferència dels veritables feus socialistes, on el PSC no ha deixat mai de guanyar unes eleccions (a Barcelona, els barris del Besòs, la Verneda, Trinitat Vella, Nou Barris – amb l'excepció de Vilapiscina– i la Zona Franca), les baixades de participació a les autonòmiques han anat acompanyades d'un presumible transvasament de vots cap a CiU, que ha capgirat el mapa electoral els anys 1984, 1988, 1992 i 1995. A més d'aquesta oscil·lació cíclica, el suport rebut pels socialistes a les urnes al Poblenou ha anat reflectint fidelment el clima polític general. Amb els parèntesis de les autonòmiques, l'entusiasme del 1982 va servir per mantenir una inèrcia

electoral imparable fins a les europees de l'any 1989, quan s'inicia un pendent ininterromput, alimentat pel descontent sociolaboral i per l'aparició progressiva d'escàndols econòmics i polítics, que toca fons a les europees de l'any 1994 (5.676 vots, el 28 %). Tot i això, l'esperit de càstig es frena quan arriba el moment de la veritat: a les generals del 1996, la por a la victòria del PP –que finalment sí que es va produir al conjunt d'Espanya– arrossega a les urnes 12.552 votants socialistes poblenovins (un nombre de sufragis que no es repetia des de l'any 1987 i que va suposar el 40 % dels vots emesos).

Una excepció, i rellevant: durant els pitjors anys del socialisme es van obtenir dues victòries electorals municipals en plena eufòria preolímpica (1991) i postolímpica (1995), en que es van arribar a do-

blar els resultats obtinguts en els comicis immediatament anteriors o posteriors.

Convergència i Unió: victòries i frustracions

La federació de Convergència i Unió ha estat l'única força política capaç de trencar l'hegemonia socialista al Poblenou i ha vençut en quatre ocasions els socialistes: va ser en les eleccions autonòmiques dels anys 1984, 1988, 1992 i 1995. No han estat triomfs espectaculars, ja que mai no ha sobrepassat el llistó psicològic del 50 %, i tampoc no ha pogut guanyar en conteres municipals, generals o europees. Cal tenir present que partien d'uns resultats molt pobres al principi de la transició i, en canvi, s'han acabat convertint en la segona força política al barri i han consolidat un vot que

Miquel Roca va encapçalar diverses vegades el cartell electoral de CiU. (AHPN)

Campanya en la qual s'evitava el rostre del candidat, per mostrar una altra cara. (AHPN)

oscil·la entre el 25 i el 30 % de l'electorat.

Cal distingir els resultats de CiU al conjunt del Poblenou –el definit, com a zona estadística municipal, de Marina a Josep Pla i de la Gran Via a la platja– dels que recull al nucli central del barri, on sí que és la força majoritària. De les deu petites zones en què l'estadística municipal divideix el barri (Vila Olímpica, Sancho d'Àvila, Olivetti, Catalana, Can Felipa, Gran Via - Bilbao, Perú, Veneçuela, Diagonal Mar i Poblenou) només en aquesta darrera (que aproximadament inclou el Taulat i la franja dels voltants de la Rambla, entre Llacuna, Marià Aguiló i Pere IV, amb uns 8.000 electors inscrits) la representativitat de CiU arriba al punt d'obtenir més vots que el PSC, fins i tot (1.814 davant de 1.663) a les eleccions al Parlament de 1999.

Pel que fa al Poblenou, CiU és una federació (abans coalició) amb ombres i llums, potser més ombres que llums. Les raons que han portat a aquest fenomen són diverses. Dos dels grans eixos polítics de CiU són el nacionalisme i la posició centrista de la coalició; paradoxalment, aquestes característiques en certa manera són

més aviat demèrits dels seus contrincentants que no pas mèrits de la federació. L'enfonsament de l'UCD els anys vuitanta consolida Convergència i Unió com l'única opció de centre entre l'electorat que pugui tenir por del possible radicalisme esquerrà del PSC i del PSUC i de l'excessiu conservadorisme de la dreta, ja sigui AP o PP. D'altra banda, CiU enarbora com a principal senyera el seu nacionalisme que el separa de l'espanyolisme groller i ranci de la dreta, però també del socialisme, que en alguns moments s'acaba convertint en l'antònim del nacionalisme. No s'acaba mai d'arribar a construir una veritable alternativa socialista i nacionalista.

A tot això cal afegir factors com ara la profunda revolució conservadora que viu la societat catalana durant la dècada dels anys vuitanta i noranta. Finalment –*the last but not the least*–, cal entendre que una bona part de l'èxit de Convergència i Unió es troba en la figura de Jordi Pujol, un cabdill que supera en molt la capacitat de liderat a la resta de líders polítics. Alguns analistes polítics creuen que CiU és més aviat un «moviment de masses» que no pas un partit polític.

Però paradoxalment aquestes claus del triomf són també les claus de les seves limitacions. La figura del líder omnipresent enfosqueix els diferents candidats en les altres conteses; es podria fer la prova de si algú recorda quins han estat els candidats municipals per CiU a l'alcaldia de Barcelona. D'altra banda, la centralitat del partit fa que moltes vegades estableixi aliances, ja sigui amb la dreta (PP) o amb l'esquerra (PSOE), que ni el seu mateix electorat no és capaç d'entendre. Finalment, la defensa d'una opció nacionalista a ultrança fa que part de l'electorat li doni l'esquena en les eleccions europees o generals, ja que desconfia del paper –que es creu que serà pobre– que pot fer CiU tant en el Parlament Europeu com a les Corts Generals.

Partit Popular: del no-res a la consolidació popular

Un dels fenòmens més significatius els darrers anys ha estat el creixement del vot del Partit Popular, en les seves diverses transfiguracions (Solidaritat Catalana, Alianza Popular, Coalición Popular, Partido Popular, etc.). Des

A la rodona de la Rambla / Doctor Trueta, CiU desplega aquesta pancarta. La seva seu es trobava al costat, al número 24 del carrer Doctor Trueta. (AHPN)

Els grans murs de les fàbriques servien per fer-hi murals, alguns força estètics. (AHPN)

Aquesta distribució dels vots és vàlida fins a les generals del 1993, quan el PP refundat torna a aglutinar aquest espai polític. La desaparició del CDS, primer, i després la recuperació del vot manllevat a CiU i la captació del vot popular irritat per l'espectacle ofert pel PSOE en els primers anys de la dècada dels noranta (a les zones dels carrers Perú i Veneçuela, els resultats a les generals del 2000 arriben al 24 % dels vots, davant del 16 % del nucli del Poblenou) afavoreixen un creixement electoral progressiu fins als 5.127 vots al conjunt del barri (el 19,4 %) d'aquestes darreres generals. Tot i així, l'espai de la centredreta no nacionalista considerada en el seu conjunt té una estabilitat més gran de la que apareix a primera vista: vint-i-cinc anys després, el PP no fa res més que repetir el nombre de vots d'UCD. I durant aquest període, en unes generals no ha baixat mai del 12% de vots ni ha arribat mai al 20%. Tornem on érem. I, vistos els vents que bufen, no deu ser casual. Això sí, una característica del votant «popular» del barri és la seva mobilització quan toca votar els líders «nacionals» en les eleccions al Congrés, el Senat i el Parlament Europeu, la seva desgana davant de les autonòmiques i la seva passivitat absoluta davant del poc carisma dels seus candidats municipals. Un exemple sagnant: a la convocatòria simultània d'eleccions locals i europees de l'any 1999, una tercera part dels 2.937 votants del PP a les europees van preferir, el mateix dia i davant de la mateixa taula electoral, dipositar una papereta a l'urna de les municipals diferent a la del seu candidat Santiago Fisas, que només va recollir 2.066 vots.

dels 474 poblenovins (l'1,3%) que van votar el partit de Fraga fins als 5.127 (el 19,4%) de les eleccions generals del 2000, les de la majoria absoluta d'Aznar, han passat moltes coses. Un miratge més, de fet. La base electoral de la centredreta no nacionalista al barri amb prou feines s'ha incrementat en aquests vint-i-cinc anys. A les eleccions generals de l'any 1977, UCD i els representants locals del fraguisme sumaven 5.737 vots (el 16,2%).

La desfeta d'UCD va distribuir la seva base electoral. En els cas de les

eleccions al Congrés i el Senat, entre els populars (a les generals del 1982 fan el salt fins als 4.381 vots) i el CDS (que a les sis convocatòries electorals del trienni 1986-1989 rep els vots d'entre 600 i 1.200 poblenovins). I a les autonòmiques, aquest cabal de vot de centre i tebi des del punt de vista nacionalista consolida els resultats de CiU: de les legislatives del 1979 a les autonòmiques del 1980, la suma UCD-PP perd la meitat dels seus votants mentre que la coalició de Pujol aconsegueix augmentar-los en el 50%.

Miting electoral dels socialistes l'any 1979 a la plaça Doctor Trueta.
(AHPN)

Els comunistes: «Lo que pudo haber sido y no fue»

Les eleccions de 1977 van ser una gran incògnita: la manca de referents anteriors i d'enquestes fiables feien de la voluntat ciutadana un meló sense obrir. El convenciment de molts que el PSUC, per raó del seu paper en l'antifranquisme, seria el partit hegemònic, almenys de l'oposició, es va veure desmentit des del primer dia. Tot i així, a les quatre primeres convocatòries electorals, els resultats del PSUC van oscil·lar entre el 19,8 % i el 23,8 % al Poblenou, lleugerament per sobre de la mitjana catalana. Però les suïcides crisis internes i l'atracció del vot útil cap al socialisme van reduir el suport electoral comunista a una tercera part, ja a les generals del 1982. Fins a l'any 1987, el PSUC voreja la

desaparició parlamentària. La seva refundació amb la inclusió de noves sensibilitats li permet remuntar fins a convertir-se de nou en la tercera força política al barri a les municipals, fins a arribar al sostre de l'11,4 % a les autonòmiques del 1995. Després, el retorn a la fase dels trencaments i una altra vegada el vot útil, aquesta vegada cap a Pasqual Maragall, l'enfonsen, amb el 3,9 % del vot, a les autonòmiques següents. Una característica: al Poblenou, com en altres barris amb un perfil similar, IC aconsegueix arribar a recuperar fins a la meitat dels vots del PSUC en els millors temps, objectiu al qual no arriba a altres barris de vot estrictament obrer. De les dues cares del PSUC (partit de professionals i intel·lectualitat progressista i representant del moviment obrer), IC només aconsegueix bons

resultats en el primer d'aquests dos papers.

Tres preguntes

UN BARRI MÉS CONSERVADOR?

Ens podríem preguntar si l'encariment de l'habitatge al barri i l'arribada de nous veïns amb una renda suficient per suportar els preus de les noves promocions ha modificat el perfil social del barri i, en conseqüència, també l'electoral. Una primera i provisional resposta diria que aquesta conseqüència no s'ha produït. L'increment de vot de la suma de partits de centredreta ha seguit el mateix ritme que el conjunt de Barcelona i Catalunya: al Poblenou ha passat del 28,7% del 1977 al 45,5% de l'any 2000. En els dos casos, en-

La paret de la fàbrica de les Culleres, Can Ribera, fou utilitzada pel Grup per la Pau en la seva pintada contra l'OTAN. (AHPN)

tre set i vuit punts per sota de la mitjana de Catalunya. Un cas paradigmàtic: la Vila Olímpica vota socialista, per no dir Maragall. A les autonòmiques del 1999, a la zona estadística municipal dels voltants de la rambla del Poblenou, Jordi Pujol va tenir 2.213 vots i Pasqual Maragall, 1.751. A la Vila Olímpica, Maragall en va recollir 1.412 i Pujol, 814.

LA PARTICIPACIÓ

Hem parlat d'un aspecte molt limitat de la vida democràtica, i a més sense fer esment de l'índex de participació, que ha anat de l'extraordinari 80 % de les generals en què es van escollir les Corts Constituents al precari 50,7 % de les europees del 1994, el 52% de les previsibles autonòmiques del 1992 o el 74% de les disputadíssimes generals del 1993 i el 1996. Però caldria un al-

tre estudi per analitzar la participació directa, a través dels partits polítics o el moviment associatiu. Unes poques pistes: ens podríem preguntar sobre el nombre i l'activitat de les seues dels partits al barri; la presència de les formacions polítiques com a tal a les mobilitzacions i la vida quotidiana del Poblenou (un símptoma: la utilització, no fa gaire, d'immigrants contractats per fer una bustiada d'un partit en contra de l'Associació de Veïns) i, a l'inrevés, el contrast entre el sentit d'aquestes mobilitzacions (com ara les xiulades rituals al regidor en el pregó de festa major) i el del vot majoritari dels veïns.

LES AUTONÒMIQUES DEL 1999, EL PRÒLEG DEL TERCER CANVI?

Tot l'esquema vàlid per a les eleccions celebrades des del 1980 fins al 1999 va quedar trencat a les autonòmiques d'aquest darrer any. Maragall va guanyar, amb un creixement de 3.700 vots respecte a l'any 1995 gairebé simètric i una pèrdua de 2.200 vots per part de CiU. Mentre que als comicis del 1995, la candidatura del PSC, amb Joaquim Nadal, va mobilitzar gairebé 6.000 vots menys que a les municipals immediatament anteriors i 3.600 menys que a les generals, Maragall només va perdre pel camí 600 votants de les locals del 1999 i 1.500 de les generals del 1996. Aviat podrem veure si el fenomen del transvasament de vot del PSC a CiU i l'abstencionisme del votant socialista a les autonòmiques desapareix i modifica definitivament el mapa electoral, català i local.

ERNEST ALÓS
JOAN CARLES LUQUE